

Jan Horák

Frontové události roku 1945 z pohledu obce Boleradice

Druhá světová válka se svými hrůznými a bolestnými dopady poznamenala osudy milionů lidí, někoho více, jiného méně. Frontové boje byli nuceni prožít obyvatelé všech obcí, kterými se válečné běsnění přehnal. Všude zanechalo škody na životech, majetku a také stopy v myšlení a postojích lidí. To vše dodnes vyvolává řadu vzpomínek.

Někde fronta jako by jen prošla, jinde vyvolala řadu následných reakcí. Jedním takovým místem, kde ještě několik let po válce frontové události doznívaly, je obec Boleradice. Sama válka se jí téměř nedotkla, nebyl zde žádný výrazný odboj, nikdo nezahynul na frontách ani nebyl popraven nebo umučen. Až by se zdálo, že život obce v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava probíhal téměř idylicky. Ani frontové boje o vesnici neprobíhaly nějak dramaticky a urputně, ale i tak zde zanechaly dost výrazné stopy.

První signály blížících se bojů dávalo znát mocné dunění ve směru Hodonín-Břeclav. Bezprostřední styk s ustupující německou armádou obec zažila 6. dubna 1945, kdy ke škole dorazily dva tanky, které zřejmě putovaly někam k opravě. I to však stačilo postavit vesnici do střehu. Den poté již přijížděly velké zásobovací kolony ustupujícího vojska a od té doby se obyvatelé Boleradic již denně setkávali s německou armádou. Nikdo netušil, jak brzy dojde k bezprostředním střetům obou armád na katastru obce, ale obyvatelé se na to intenzivně připravovali – v polích a lesích kopali úkryty, zakopávali zásoby a majetek.

V noci 11. dubna 1945 silné německé vozatajské kolony svým kvapným postupem dávaly tušit, že fronta je nablízku. Také velká telefonní a radiová ústředna, ukrytá pod mohutným kaštanem uprostřed vesnice, a kolem ní stručné a nervózní povely předznamenávaly události, kterých se civilisté obávali. Tak jak rychle byla ústředna nainstalována, stejně

Společná oslava boleradických občanů a vojáků Rudé armády k ukončení války v Boleradicích 9. května 1945. (foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

rychle nyní zmizela směrem k Brnu. To bylo již každému jasné, že boje propuknou během několika hodin. A opravdu 14. dubna Němci začali zaujímat bojové pozice v úkrytech na přehledných vyvýšeninách. Největší opevnění postavili v prostoru někdejšího hradu, který pro ně byl významným strategickým bodem, poněvadž odtud byl široký dohled do míst, odkud předpokládali, že budou útočit jednotky Rudé armády. Jako opory zde využívali bývalé okopy, do nichž umístili četné vojenské oddíly s děly, tanky a těžkými kulomety. Obdobně silně obranně postavení, jako druhý obranný sled, zaujali na okraji lesů západním směrem od obce.

Podle sdělení jednoho německého důstojníka již v tomto prostoru měla být posílena obrana Němců jako začátek obranných bojů o Brno. Avšak slibovaná posila nedorazila.

V neděli 15. dubna se frontové boje již blížily k obci, ve vzdušném prostoru se objevily průzkumné letecké hlídky a docházelo k četným leteckým soubojům. V odpoledních hodinách dopadly na obec první dělové střely. Vojáci útočící Rudé armády se objevili na okraji lesa Kuntínova, ležícím jihovýchodně od obce, kam pronikli ze směru od Kobylí. Došlo k prvému bojovému střetu, a to o samotu Dolní mlýn, nacházející se necelý kilometr východně od obce. Tam ruští vojáci pronikli od lesa, ale narazili na německou obranu. Silnými dělostřeleckými zásahy z blízkého opevněného bodu na Pasekách, tedy bývalého hradu, byl mlýn značně poškozen a našlo zde smrt pět sovětských vojáků a jeden německý.

V noci na pondělí 16. dubna se boje o obec rozhořely v plné síle, byly zasaženy a vyhořely první domy. V průběhu odpoledne se do středu obce probojoval ruský kozák – údajně českého původu (jménem Procházka). Na kraji vesnice však ztratil koně, proto se dále prodíral potokem.

S postupujícím bojem o obec se odehrál příběh, který zásadně ovlivnil její příští osud. Ustupující Němci zaminovali část silnice na východním okraji obce, odkud předpokládali příjezd ruských tanků a děl. Boleradický občan Jan Hycl – zkušený voják, ze svého zájetí v první světové válce navíc ovládající ruštinu – se vydal k předním hlídkám Rudé armády do prostoru mezi Morkůvkami a Boleradicemi, aby je upozornil na zaminování silnice.

Vojáci Rudé armády přicházejí na oslavu. Ženy, jak je z fotografie zřejmé, nebyly v armádě výjimkou.

(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Dle jeho vlastních slov to byla cesta velice nebezpečná. Musel se plazit v polích, využíval přírodní ochrany, hlavně příkopů a potoka. Podařilo se mu přejít frontu a dostat se k ruským jednotkám a přesvědčit je, aby těžkou mechanizaci vedly jiným směrem. Zřejmě po prověrce jeho informací vedli Rusové svoje tanky obchvatem kolem vesnice. Pro ni to byla s největší pravděpodobností záchrana, neboť jinak by zde zcela jistě došlo k těžkým střetům, poněvadž Němci by sovětské jednotky napadli z dobře opevněných Pasek. Díky jim byli ve velké strategické výhodě. Ruské tanky se obci vyhnuly, což dlouho dokazovaly jejich mohutné stopy v polích, a hlavní tankový sled byl veden protomuto opevnění. Němci byli nuceni svoje postavení rychle vyklidit, poněvadž by jim hrozila totální likvidace.

Ke střetu obou vojsk však přece došlo – na opačné straně, západně od obce ve směru na Diváky. Po tuhém boji tam zůstaly dva tanky Rudé armády a šest padlých tankistů, kteří byli později pochováni na okraji vesnice.

Ještě v noci ze 16. na 17. dubna zuřily boje kolem vesnice, ale v úterý ráno 17. dubna již první frontovní vojáci vyčistili obec od Němců. Ne však západní část katastru, kde na kopcích v lesích kolem vrchu Nedánov měli Němci svůj silný obranný sled. Na toto postavení v úterý kvečeru zaútočili sověti tanky podporovanými pěchotou a Němci museli z obavy před možným obchvatem lesy směrem ke Kloboukům vyklidit.

Příští den byla vesnice doslova zaplavena sovětskými zásobovacími kolonami a v každém domě byli umístěni vojáci. Občané si vydechli, že boje mají za sebou, i když se do vesnice donesly zprávy, že Rudá armáda byla zastavena v prostoru Šitbořice-Těšany, a vzrostly tak obavy, že se fronta může vrátit. Mírový život se však již nezastavil, třebaže přinášel mnoho nových starostí a obtíží. Zájmy vesničanů – rolníků a domkářů – se musely sladit s vojenskými jednotkami umístěnými v obci. Ti první chtěli pokračovat ve svém hospodaření, obdělávání polí a políček, ti druhí plnit svoje vojenské povinnosti a uspokojovat vlastní zájmy a potřeby. Nebyla proto nouze také o četná nedorozumění.

Po několika dnech přišlo nařízení, že muži ve věku od 18 do 50 let musí nastoupit do Hustopečí na překládání munice. Krátce nato zas všechny kravské povozy jely pomáhat s převozem potřebného materiálu. Celkem čtyřicet povozů dopravovalo klády z nádraží

Oslavy doprovodila místní kapela. (foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

v Kloboukách do Telnice a Sokolnic a lidé i se svými zvířaty si na této cestě prožili mnoho nebezpečí a strachu. Na počátku května byla v místní škole zřízena polní nemocnice pro více jak sto lehce raněných ruských vojáků. Práce ošetřovatelek vykonávala místní děvčata.

V neděli 29. dubna se konala první veřejná schůze, na níž byl ustaven Místní národní výbor, jehož předsedou se stal Ondřej Klimeš. Dne 9. května se před školou a u kostela sešla téměř celá vesnice, aby s přítomnými vojáky Rudé armády oslavila konec druhé světové války. Promluvili zde starosta obce a zástupce Rudé armády, zahrála místní kapela a zazpíval pěvecký sbor Cyrillská jednota. Hudebníci a zpěváci dokonce narychlo nacvičili jednu ruskou skladbu.

17. duben znamenal tedy pro Boleradice konec války. Obec byla osvobozena jednotkami 4. gardového kubánsko-kozáckého sboru (velitel generálporučík F. V. Kamkov), jednotkami 10. gardové jezdecké divize (velitel generálmajor S. T. Šmujlo) – v sestavě 10. gardové jezdecké divize bojovaly 30., 36., 40. gardový jezdecký pluk a 134. tankový pluk, dále jednotkami 7. mechanizovaného sboru (velitel generálmajor tankových vojsk F. G. Katkov) a jednotkami 63. mechanizované brigády (velitel podplukovník M. M. Prokopjev).

Ve frontových bojích obec neutrpěla veliké škody, jen několik poškozených domů – nejvíce Dolní mlýn, přišla o 40 koní, které zabrali vojáci pro své účely, dále byla poničena část polí a úrody. Ztráty vojsk bojujících v katastru obce lze stanovit jen nepřesně. Počet padlých německých vojáků nebylo možné vůbec zjistit, protože si je spolubojovníci odváželi do týlu.

Pouze zřejmě pět německých vojáků bylo pohřbeno v místech, kde padli. Vojáků Rudé armády zde padlo pravděpodobně mnohem více, neboť byli nuceni útočit. Čísla se však různí – a to jak údaje o počtu exhumovaných z hrobů v polích při převozu na hřbitov ke kostelu (pro značný rozklad těl nebyli všichni padlí převezeni), tak údaje o počtech při svozu na ústřední hřbitov do Hustopečí. Další zkreslení způsobuje i skutečnost, že někteří pochovaní v Boleradicích nepadli v katastru obce. Mnozí vojáci si totiž svoje padlé kamarády vezli s sebou a pohřbili je, až jim to okolnosti dovolily. Oficiální seznam převezených padlých na hustopečský hřbitov vykazoval třicet vojáků.

Bojovali, přežili, teď mohou tančit... (foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Muž v klobouku nad tančícím vojákem je Jan Hycl, díky jemuž byly Boleradice ušetřeny střetu armád na svém území.
(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Po odchodu posledních sovětských vojáků začalo vedení obce a všechny politické a společenské organizace uvažovat o stavbě pomníku padlým rudoarmějcům. Jedním z hlavních iniciátorů jeho vybudování byl tehdejší předseda MNV Josef Machač. Pro stavbu pomníku bylo vybráno místo na severním svahu pod kostelem, na křižovatce tří silnic, kde bylo pochováno nejvíce vojáků. Původní předpoklad dobudovat pomník do roku 1946

M. N. V. v Boleradicích

za účasti všech kulturních a tělovýchovných spolků

pořádá v neděli dne 11. května 1947

SLAVNOST ODHALENÍ POMNÍKU OSVOBODITELŮM - RUDOARMĚJCŮM

Pořad:

Sobota: V 9 hod. v hostině u Štělens v obědě tělocv. jednota „Sokol“ divadelní hra:

Pro lásku a svobodu. Hra s okupací o 3 jednáních.

Neděle dopoledne: V 9 hod. **slavná mše svatá** za náše osvoboditele a padlé hrdiny.

V 10 hodin **veřejný koncert** u pomníku.

Neděle odpoledne: Selskou přivlečte se 3 hodiny na vesnici - **průvod k pomníku.**

Vztyčení státních vlajek, zahajovací proslov, odhalení pomníku, slavnostní projevy, při kterých přemluví zástupce čsl. armády a Rudé armády - recitace - zpěvní vstupy.

Na slavnosti **koncert** u pomníku - děti a občerstvení.

Neděle večer: V 8 hodin v sále Lidového domu sehraje jednota „Duo“ opereta:

Cikánská krev.

Vstupné: slavnostní odznak 10,- Kčs, na divadlo vstupné obvyklé.

Srdečně zvou pořadatelé.

Plakát ke slavnostnímu odhalení pomníku padlým sovětským vojákům.

(archiv Obecního úřadu Boleradice)

nebylo možno splnit, protože návrh na jeho řešení a kamenické práce se zpozdily. Odhalení pomníku osvoboditelům-rudoarmějcům se konalo 11. května 1947 a bylo spojeno s velikou slavností, na jejímž programu se podílely všechny hlavní složky obce. Pomník, na tehdejší dobu mohutný monument netradičního pojetí, nese nápis „Svým osvoboditelům vděční občané“, který vyjadřoval tehdejší postoje naprosté většiny občanů. Do počátku

Pomník padlým rudoarmějcům v Boleradicích byl odhalen v květnu roku 1947.

(foto obecní úřad Boleradice)

padesátých let oslavy v předvečer osvobození obce byly vždy velice spontánní a radostné a konaly se za velké účasti obyvatel. I přes pozdější okázalé politické manifestace si místní obyvatelé do dnešních dnů uchovali prostou úctu k sovětským vojákům, kteří zde našli svou smrt.

Frontové události se pomalu zakrývaly starostmi všedních dnů. Boleradičtí obyvatelé na ně vzpomněli vždy při oslavách výročí, připomněli se však ještě také dvěma zvláštními návštěvami.

Tou první byla návštěva ruské ženy – matky hledající hrob svého syna. Přijela na konci září roku 1957 v doprovodu pracovníka Čedoku. Marie Nikitěnko-Šarova se vypravila do tehdejšího Československa na turistický zájezd ve snaze navštívit místo, kde padl její syn Viktor. O jeho smrti dostala oficiální sdělení velitelství Rudé armády s informací, že padl v Boleradicích, na severozápadním okraji obce. Spolu se svým průvodcem se na pouhých několik hodin odchýlili z přísně plánované trasy a přijeli do Boleradic. Po narychlo zorganizovaném oficiálním přijetí Marii Nikitěnko-Šarovu zavedli za vesnici k místu, kde v tanku našlo smrt pět vojáků. O jiném místě v tomto směru, kde by padl nějaký ruský voják, se totiž nevědělo. Žena však byla zklamána, poněvadž tvrdila, že její Vitka nikdy nebyl tankista, ale kozák. Odjízďela proto s lítostí, že nenalezla místo smrti svého syna. Až po její návštěvě se od svědka, který svázal z polí ruské vojáky, podařilo zjistit místo, kde byl nalezen mrtvý mladý kozák. Bylo to v trati Orličky u lesa. Viktorova matka na Boleradice nezapomněla a chtěla je navštívit znovu. Sovětské úřady jí v cestě dlouho bránily a jedním z jejich argumentů bylo tvrzení, že obec se nachází blízko západní hranice tehdejšího „tábora míru“. Marie Nikitěnko-Šarova se však nevzdala a svojí vytrvalostí a odvahou si vynutila povolení. A tak dva roky po své první návštěvě přijela opět do Boleradic a zdržela se zde delší dobu. Pro svou prostotu a upřímnost si v obci dokonce získala přítele. Přála si tu být také pochována – tam kde našel smrt její Vitka, ale k tomu povolení již

Viktor Nikitěnko s otcem, který padl ve válce jako pilot.
(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Viktor Nikitěnko v kozácké uniformě (1944).
(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Nikitěnkova matka (1960, Železnovodsk).
(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Pomníček v Orličkách - 16. 4. 1945, V. I. Nikitěnko, padl za naši svobodu.
(foto Obecní úřad Boleradice)

nezískala. Dočkala se však, že v místech na pokraji lesa nad vesnicí, kde Viktor Nikitěnko padl, byl postaven malý pomníček. Dodnes je vžitě pojmenování tohoto lesního zákoutí, odkud je krásný pohled na Boleradice, „U Nikitěnka“.

Také další návštěva, která Boleradickým připomněla válečné události po více než dvaceti letech, přijela hledat poslední místo odpočinku svého syna. Otec padlého sovětského vojáka Eduarda Krafta přijel v neděli 15. května 1967 do Boleradic a žádal informace o pomníku Rudé armády u kostela a o svém synovi. Dozvěděl se, že zde Eduard Kraft byl pohřben, ale později převezen na vojenský hřbitov v Hustopečích. Sám vyprávěl o své cestě z vlasti do Boleradic: Od synova velitele obdržel do Rigy dopis se sdělením, kde byl jeho syn pochován - „... na Moravě, v malé české vesnici za oplocením kostela“. Manželka

Vojín Rudé armády Eduard Kraft, pohřben v Boleradicích.
(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

na něj neustále naléhala, aby jel zjistit, zda jejich syn má vůbec hrob, kde a jaký. Trvalo dost dlouho, než získal povolení a mohl se vydat na cestu. Z Rigy oba manželé letěli do Moskvy, tam na něho manželka zůstala čekat a on odletěl do Československa.

Druhý den si Edikův otec na Městském úřadě v Hustopečích prohlédl zápis, že jeho syn je pohřben na vojenském hřbitově Rudé armády, a vydal se na toto místo, aby si z něho odnesl hroudu hlíny. Dále svolil jen ke krátké návštěvě obce Boleradice a spěchal do Prahy a za manželkou do Moskvy. Řadu let pak přicházely několikrát do roka vřelé pozdravy a díky i pozvání k návštěvě. Edikův otec předal obci kopie dopisů spojené s posledními dny života jejich syna – dopisy svým způsobem unikátní v tom, kdy a kde byly psány a za jakých okolností. Jsou jedním z mnoha svědectví krutosti války a nanejvýš výmluvným dokladem frontového života (a smrti) prostých vojáků, mladých hochů, kterým patří naše poděkování.

8. 4. 1945.

Dobrý den, drahý táto!

Dostal jsem Tvůj dopis, který mě velmi potěšil. Blahopřeji Ti k vyznamenání a přeji Ti mnoho úspěchů v dalším životě.

Několik slov o sobě. Bojuji v 2. ukrajinském frontu v Československu, tak jako i předtím na „Valjuše“ (Edikův tank – pozn. překladatele). Jsem zdravý a všechno ostatní je také v pořádku. Pravda, je hodně práce. Musíme, pravda, hodně bojovat, ale to není tak strašné, protože čím více těch zmijí sprovodíme ze světa, tím dříve si odpočineme. Tak nyní žiji. Pochopitelně to není všechno, ale není také možné všechno napsat na lístek papíru. Až se setkáme, tak si na všechno zavzpomínáme. Nyní je třeba co nejdříve dorazit ty zmije.

Tak vidíš, drahý, nezlob se, že jsem napsal tak málo, není více času, musíme jet. Zatím Tě vroucně, ještě jednou vroucně líbá Tvůj syn Edik.

Psát budu podle svých možností a o to prosím i Tebe. Posílám Ti pozdrav a blahopřání celé naší osádky (se mnou jsou to tři lidé). Vždy všechny dopisy čteme společně.

Otec Eduarda Krafta (uprostřed s dítětem) při návštěvě Boleradic v roce 1967.

(foto archiv Obecního úřadu Boleradice)

Ještě nedávno se dopisem přihlásila Edikova sestra Věra, dnes poslední žijící osoba z Kraftovy rodiny. Jí byl určen následující dopis:

11. dubna 1945

Pozdrav z Rakouska!

Dobrý den, Věro. Věro, promiňte toto oslovení neznámého člověka neznámému děvčeti. Vy mě neznáte, ale já Vás znám velmi dobře. Zním proto, že Váš bratr Eduard je mým nejlepším přítelem. Jsme spolu jako bratři, rozdělili bychom si poslední, dávali jsme si číst, nebo lépe řečeno jsme si zvykli číst dopisy jeden druhému. On moje jako své a já zase jeho. Vaším dopisům, Věro, jsme se vřdycky dlouho smáli, byly pro nás opravdovou radostí, protože tak zajímavě popisujete život v hlubokém týlu.

A dnes Ti píše tento dopis jako bratr. Včera, 10. dubna, zapamatuj si, Věro! V ten den jsi již neměla svého bratra Edika. V ten den zde mnoho dobrých lidí z naší jednotky našlo svoji smrt. Byla to smrt skutečných hrdinů, o kterých se sice nepíše v knihách, ale které jsem viděl na vlastní oči. Bylo to tak. Šli jsme do útoku na vesnici (stanici), kde Němci nasadili mnoho tanků, Tygrů a Panterů, a přitom silně bombardovali z letadel. Všude kolem bylo ve vzduchu tolik střel, že všechno řvalo. Nikdo nechtěl ustoupit z bojiště. A najednou jsem uviděl, že na Eduardův stroj dopadlo několik granátů a stroj se vznal. Raněný velitel a radista vyskočili z věže a když viděli, že řidič stroj neopouští, vrátili se, otevřeli poklop a Eduarda vytáhli. Celou tu dobu jsem pozoroval stroj. Viděl jsem i to, jak jej vytáhli, a spadl jsem do věže. Nemohl jsem uvěřit, že ho již více není. Byl zasažen přímo do hrudi. Ani dnes tomu nemohu uvěřit.

Sedím ve věži před útokem, poklopy jsou otevřeny, všude kolem vybuchují miny a granáty, já ale píši dopis, protože jsme se domluvili, že jeden napíše o druhém. Nevěděli jsme ale, kdo o kom napíše první. Spěchám, protože nevím, jestli po boji nebude tento dopis dopisovat někdo jiný, a je možné, že pak bude psát někdo podobný dopis o mně. To se uvidí. Tak vidíš, Věro a maminko, měli jste takového syna a bratra, jakých potkáš jenom málo-kde. Já jsem v něm neztratil jenom svého nejlepšího přítele, ale více než bratra. Rychle jsme se spolu sprátelili, protože jsme si byli až překvapivě blízcí svými povahami. Nikdy mezi námi nebylo žádného nedorozumění. Žili jsme spolu jako skuteční přátelé. Nevzpomínám si, že by někdy fňukal. Stále byl veselý, smál se a zpíval. Všichni v rotě jej měli rádi, protože nikdy nikomu ani slovem neublížil a byl výjimečně čestným člověkem. O jeho dobrých vlastnostech Vám ale nemusím nic říkat. Vyrostl s Vámi, Vy jste jej vychovali.

A to je všechno, již startují stroje! Věro, proč píšeš Vám? Proto, že jsem u něj našel Vaš poslední dopis s Vaší adresou. Nashledanou.

Je možné, Věro, že na tento dopis někdy odpovíš. A jestli mě někdy najde...

Autor tento dopis nedopsal, pravděpodobně také padl a rodina Kraftova pisatele neznala. Jak Věra dopis obdržela, kdo jí jej poslal, zřejmě již nezjistíme.

Třetí dopis psal Edikův velitel:

2. května 1945

Dobrý den, drahá Nino Nikolajevno a Věro!

Dnes jsem dostal dopis od Věry, adresovaný Edikovi, odpovědět však musím já. Nemohu najít slov, abych vyjádřil všechno, co jsem tak těžce prožíval. Dne 10. dubna tohoto roku Váš syn Eduard zahynul v těžkém útočném boji smrtí chrabrých. Posmrtně byl navržen k vyznamenání Řádem vlastenecké války II. stupně.

Jsem jeho velitel tanku. Vyslouvuji Vám nejhlubší soustrast s touto těžkou ztrátou. V jeho osobě jsem ztratil spolehlivého bojovníka-odborníka, vynikajícího přítele, nedbalýho nebezpečí smrti. Moje drahé, Věro i Nino Nikolajevno, my, Eduardovi přátelé, uděláme vše pro to, abychom pomstili jeho smrt. Lituujeme, že tím nemůžeme zahojit hluboké rány v mateřském srdci.

Pohřben je na Moravě v malé české vesnici Boleradice za oplocením kostela.

To je vše, o čem jsem Vám musel napsat. Napište mně všechno, co Vás bude zajímat, vždy Vám ochotně odpovím. Mám mnoho vzpomínek, které jsou s ním spjaty. Naše osádka byla mladá, byli jsme vrstevníky. V noci jsme často spávali pod jedním pláštěm a sdělovali si i ty nejtajnější myšlenky. A najednou je tu smrt, vlastně před samým koncem války.

S pozdravem Leonid Černyšev

(Pozn.: článek byl redakčně zkrácen.)